

AUKSINIO OBUOLIO SERIJA

EGIPTO

MIRUSIŲJŲ
KNYGA

OBUOLYS

EGIPTO

MIRUSIŲJŲ KNYGA

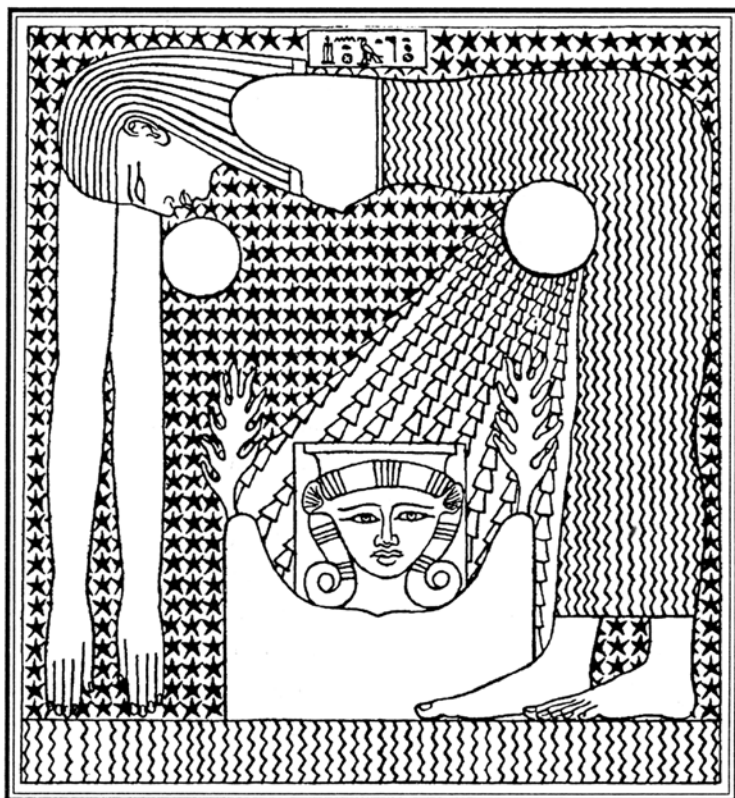

Vertė
ALGIS UŽDAVINYS

OBUOLYS

GYVENIMO
IR MIRTIES
AKIRAČIAI

Iš deivės Nut įsčių patekanti Saulė savo spinduliais
užlieja Hathor atvaizdą horizonte

SENOVĖS EGIPTO CIVILIZACIJOS YPATUMAI

Kai vėlų vakarą, važiuojant iš Aleksandrijos į Kairą, sutemu apgaubtame horizonte netikėtai išnyra didingi piramidžių siluetai, susimąstai apie trumpalaikio gyvenimo slėpinius, taip ir nerasdamas tinkamo atsakymo, kas ir kaip tvarko šio pasaulio istoriją. Keliaudamas Egipto žeme jautiesi taip, lyg klaidžiotum nesibagiančiu kapinynu, nors aplinkui kunkuliuoja „amžinasis“ gyvenimas, kupinas rėksmingų spalvų, šaižių šūksnių, udo (arabiškos liutnios) garsų, naktinių maldų, smilkalų aromatų, balandžių burkavimo ir vaiduoklišių personažų, šmėžuojančių skersgatvių tamsoje. Prie Kairo senamiesčio nusidriekęs Mirusiųjų miestas, kuriame tarp šventųjų kapų ir princesių mauzoliejų gyvena derišus menantys varguoliai, atrodo lyg pamėkliškas faraonų Egipto nekropolių tęsinys. Per amžius keičiasi santvarkos, religijos ir teologijos, bet archetipinės nuostatos išlieka tos pačios. Išlieka susirūpinimas anapusybe ir gyvenimu po mirties, kurį kiekvienos epochos vaizduotė piešia skirtingai, kartu išsaugodama tipologinį panašumą.

Deivė Maat

Sunku įsivaizduoti, kaip faraonų laikais atrodė Memfio arba Abido Mirusiųjų miestai. Dar sunkiau yra atkurti ir suvokti ano meto žmonių pasaulėžiūrą. Vadinamoji Egipto *Mirusiųjų knyga* šiuolaikiniam skaitytojui sunkiai suprantama dėl daugelio priežasčių. Pirmiausia todėl, kad ją sudarančius tekstus nelengva adekvačiai išversti. Daugelis egiptietiškoji kosmosą nusakančių sąvokų šiuolaikinėse kalbose neturi atitikmenų. Mitiniai vaizdiniai bei jų ikonografija yra tokie painūs, kad interpretacija reikalauja titaniškų pastangų. Kaip šią neklusnią medžiagą supaprastinti, kad šiuolaikinis skaitytojas galėtų pajusti prasmingą ryšį tarp keturių penkių tūkstančių metų senumo praeities ir dabarties? Nors ir neskirti pašaliniam žiūrovui, *Mirusiųjų knygos* paveikslai krepiasi tiesiai į žmogaus širdį, veikdami savo estetinė įtaiga. Kitas dalykas – paaiškinti juos diskursyviai, susieti su liturginiais himnais bei užkeikimais, kurių prasmė labai miglota.

Abstrakčiai mąstyti įpratęs žmogus gali šokiruoti egiptietiškoji vaizdinių medžiaginis ir simbolinis konkretumas, atskirų įvaizdžių pirmapradis grubumas, už kurio dažnai slypi subtili metafizinė potekstė. Pavyzdžiui, norint perteikti kosmogoninę idėją,

kad pasaulis yra iš vieno Dievo pasirodanti sklaidmenų seka, pasitelkiamas onanizmo motyvas. Dievo Atumo masturbacijos dėka pasirodo pirmoji dievų Šu ir Tefnut pora. Esama ir kitokių keistų kosmogonijos variantų. Pavyzdžiui, dvasinis pakilimas gali būti išreikštas valgymo motyvu. „Suvalgyti“ dievus ir žmones, vadinasi, įgyti jų požymius. Konkrečiais empiriniais vaizdiniais grindžiama mitinė kalba nūdienos skaitytojui gali sukelti juoką. Tačiau tokie „nepadorūs“ siužetai kaip deivės Isidės pastojimas nuo Osirio lavono arba Seto sėklidžių išplėšimas nebuvo aiškiami pažodžiui. Nepaisant prastuomenei visur ir visada būdingų vulgarizacijų, *Mirusių knyga* pomirtines situacijas taip pat perteikia simboline mito bei ritualo kalba. Prieš pradedant aiškintis, kas yra Egipto *Mirusių knyga* ir kuo ji mums svarbi, būtina aptarti ne tik kai kuriuos senovės egiptiečių mąstymo bruožus, bet ir hipotetines tyrinėjimo perspektyvas.

Senovės Egipto civilizacijos liekanos turi magišką traukos galią, kurią junta romantizmo epochos atgarsių veikiami šiuolaikiniai žmonės, su palaimingu virpuliu žiūrintys „siaubo“ filmus apie prisikėlusias mumijas. Tačiau sakralinės Egipto kultūros tinkamai suvokti nepajėgė jau Herodoto ir Hekatajo amžininkai, tai ką kalbėti apie krikščionybės ir švietėjiško racionalizmo mitų veikiamus tyrinėtojus. Lyginant su kitomis senovės civilizacijomis, apie Egiptą surinktos medžiagos kiekis yra milžiniškas, o parašytoms knygoms bei straipsniams perskaityti neužtektų viso žmogaus gyvenimo. Tačiau, norint suvokti praeitį, reikia ją interpretuoti – paaiškinti kaip atitinkamą prasmę turinčią visumą. Čia prasideda keblumai. Norom nenorom tyrinėtojai atgaline data į praeitį suprojektuoja savo laikmečio nuostatas („savaimė suprantamus“ dalykus), ideologinius prietarus bei fantazijas. Daug lemia moks-

lininko pasaulėžiūra, jo dvasinis akiratis ir išankstiniai projektai. Mėgindami atsiriboti nuo nepagrįstų romantiškų svačiojimų, XX a. egiptologai metėsi į kitą kraštutinumą: ėmė neigti senovės Egipto „išmintį“ ir visas metafizines realijas aiškinti pozityvistiniu arba materialistiniu požiūriu. Toks redukcionizmas būdingas vadinamajai modernizmo epochai, kurios akiratį valdo švietėjiški mitai apie „progresą“, „gamtos ir kosmoso užkariavimą“, „humanizmą“ bei „objektyvų mokslinį metodą“. Dėl akademinio nuoseklumo ir įpročio argumentuoti savo teiginius remiantis šaltiniais, šie mokslininkai nusipelno didesnės pagarbos nei okultinės „tiesas“ skelbiantys šarlatanai, tačiau jų nuobodūs veikalai dažnai tėra politinės valios raiška, siekiant (prisidengus menamo „objektyvumo“ skraiste) įskiepyti modernistinį požiūrį į tikrovę ir palaikyti šitaip sukurtos istorijos integralumą. Norint atsirinkti vertingas išvalgas, jų veikalus neretai tenka kruopščiai „sijoti“. Tačiau tai nėra pagrindinė kliūtis, kadangi ir „ezoterinių“ intencijų turintis ieškotojas, susidūręs su senųjų civilizacijų tekstais, dažniausiai nieko negali suvokti. Išminktų stereotipų pavyzdžiu jis ieško „traktatų“, „filosofinių siužetų“, „humanistinės moralės“, o randa tik vardų bei titulų sąrašus arba ritualinius atvaizdus.

Tyrinėjant senovės Egiptą, svarbu atsižvelgti į keletą egiptiečių mąstymui būdingų ypatumų. Pasaulis čia suvokiamas kaip struktūriškai artikuliuota dieviškųjų galių sklaida, kurią persmelkia ir valdo pamatinis *maat* principas. *Maat* reiškia tiesą, dermę, įstatymą, matą, pilnatvę, kartais netgi dvasinį kelią. Sakralinės ikonografijos plotmėje ją įkūnija atitinkama deivė ir simbolizuoja stručio plunksna bei dievų nustatytas matavimo etalonas. Širdis (*ab*), arba „širdies intelektas“, yra įgimtas dievų ir žmonių sankirtos taškas, kuris išlieka dieviškojo tapatumo inkaru tiek gyvųjų,

tiek ir mirusiųjų pasaulyje. Širdis analogiškai sąmonės kibirkščiai, kuri kyla iš pirmapradės dieviškosios substancijos (*paut*) arba anapusinės šviesos. O „gyvųjų“ ir „mirusiųjų“ pasaulis tėra vientisa ir *maat* ritmui paklustanti ciklinių transformacijų seka. Amžinybės ir amžinosios trukmės sritys yra sinchroninės – laiko rate jų mitinę jungtį nuolat patvirtina pačių dievų įsteigti būties ritualai. Jie skleidžiasi poromis suskaidytoje visatoje, todėl čia aktuali slėpinio ir pasireiškimo, mirties ir gyvenimo, nakties ir dienos simetrija. Ją išreiškia kosminių galių – Horo ir Seto – pusiausvyra, kurią ikonografiškai vaizduoja Nubti figūra – vienas kūnas, turintis dvi į priešingas puses žiūrinčias galvas. Tą pačią mintį įkūnija dvi suvienytos Egipto dalys – žemutinis Egiptas (Juodoji žemė, *Kemet*) ir aukštutinis Egiptas (Raudonoji žemė, *Dešret*). Pagal idealų scenarijų šias dvi puses valdo Horą ir Setą reprezentuojantis valdovas, nuo V dinastijos vadinamas Ra sūnumi (*Ra sa*). Helėnų perimta ir iškraipyta sąvoka „faraonas“ reiškia „didįjį namą“ (*per aa*). Šitaip vadinama šventykla, kuri perduoda ir spinduliuoja gyvybines dievų galias, formuojančias medžiaginius gyvenimo ir mirties ciklus.

Žemutinį ir aukštutinį Egiptą atitinkamai simbolizuoja papirusas ir lotosas, bitė ir viksva, *nekhkeka* skeptras (spragilas) ir *heka* skeptras (krivulė), deivė Uadžet (karališkoji kobra) ir deivė Nehbet, arba Nekhebet (paukštis plėšrūnas), raudonoji karūna ir baltoji karūna, auksas ir sidabras, žemdirbystė ir gyvulininkystė. Memfis yra jų sankirtos taškas, jų suvienijimo vieta, tačiau šis suvienijimas iš dalies yra mitinis-ritualinis įvykis. Egiptietiška Memfis yra *Het-ka-Ptah* – demiurgu vadinamo „dievo Ptah *ka* (vitalinės galios) namas“, jo *ka* šventavietė. Šio miesto pavadinimą helėnai pavertė visos šalies pavadinimu – *Ai-gu-ptos*, t. y. Aigiptu,

arba Egiptu. Iš čia (atmetus žodį *het*, bet palikus *ka-Ptah*) kyla ir senovės egiptiečių palikuonių koptų vardas.

Žemiškasis Egiptas tėra dangiškojo Egipto atvaizdas (*tut*), simbolis arba medžiaginis dievų (*neteru*) sklaidmenų kūnas. Todėl egiptiečiams būdingas asociatyvus simbolinis mąstymas, atskleidžiantis paslėptas daiktų ir reiškinių sąsajas bei pabrėžiantis „maginius“ žodžių sąskambius, kurie kuria vieningą visumos prasmę. Ne tik šventieji raštai yra „dievo žodžiai“ (*medu neter*), bet ir visas pasaulis kyla iš šviesai tapataus pirminio garso, kurį dievas Totas iš archetipinės plotmės perkėlė į fenomenų plotmę, šitaip atlikdamas demiurginio architekto ir hermeneuto, arba vertėjo, funkciją. Žodis arba teisingas vardas (*ren*) turi magišką kūrimo ir atmainymo galią. Todėl jis kartu yra „valdžia“ ir „pilnatvė“ (*Hu*). Valdovas yra dievų įpėdinis ir gerasis ganytojas. Suvokimu bei išmintimi (*Sia*) jis turi pajusti pirminę prasmės pilnatvę ir įkūnyti šią savo širdyje. Tada jo žodis tiesiogiai virsta veiksmu.

Maat yra prasmė, kurią atskleidžia gausa, pilnatvė, darnus ir aukojimo giesmei tapatus pasaulis, aktualizuotas žodis (*Hu*). Svarbiausia – teisingai elgtis,

Totas atstato Horo Akies pilnatvę

įkūnyti ir patvirtinti *maat* visais būties lygmenimis. Tai ir yra „religija“, kuri sklaidžiasi kaip aukojimų, socialinių-liturginių pareigų ir dieviškąją tapatybę atstatančio „žinojimo“ struktūra, kaip ydos bei stokos (*isefet*) paneigimas ir pilnatvės atstatymas.

Žodis *hetep* reiškia ir auką, ir ramybę, o kiekviena auka vadinama Horo Akimi. Serganti Akis (lyg saulės užtemimas arba mėnulio tamsioji fazė) reiškia prarastą gyvybinę galią, kurią pažeidžia, užtemdo arba pagrobia Setas. Todėl Akies sugražinimas Horui reiškia visų neigiamų dalykų įveikimą ir siejasi su įpėdinio įžengimu į Osiriu po mirties tapusio tėvo sostą. Tačiau ritualiniai veiksmai čia suvokiami ne kaip dievų ir žmonių santykiai, bet kaip pačių dievų tarpusavio bendravimas, kartojant „anuo metu“ nustatytus archetipinius modelius. Kadangi valdovas yra Dievo sūnus, žemiškosios tikrovės pilnatvę įkūnijantis Simbolis, tai 1) Idėja, arba prasmingas archetipinis planas, *Sia* – yra jo širdyje, 2) *maat* – liežuvyje, o 3) kuriantis ir valdantis demiurginis žodis *Hu* – lūpose. Jis kas dieną dievams aukoja *maat* ir atstato pirmąpradę dermę. Todėl valdovas yra viso Egipto gyvybinis principas (*ka*), palaikantis gamtovaizdį, miestus, šventyklas ir visus valstybės tarnautojus. Tik valdovo *ka* dalininku tapęs valstybės tarnautojas priklausys prasmingai dieviškosios būties struktūrai ir gali tikėtis malonės po mirties. Šiuo požiūriu, *ka* reiškia visas administracines procedūras, apeiginius veiksmus ir etiketą kontroliuojantį pradą, kuris atitinka dieviškojo valdovo saistomą ir palaikomą gyvybinę galią. Žmogaus širdyje *ka* yra pamatinę tiesą ir sėkmę garantuojantis daimonas arba protėvių potencia.

Visas Egiptas vadinamas Abiejomis žemėmis arba Abiem krantais. Jis tapatinamas su dievo Hapio (iš apatinio dangaus kylančio Nilo) užliejama derlinga juosta, suskirstyta pagal kiekvieno vietinio dievo ūkio (*per neter*) geometrinius kontūrus arba pagal sukaptopo Osirio išmėtytas kūno dalis. Šiuo aspektu „juodasis“ Egiptas priešpriešinamas „raudonai“ dykumai – Seto teritorijai. Minėtoji priešprieša ypač išryškėja Naujojoje karalystėje. Dėl vienpusiškos

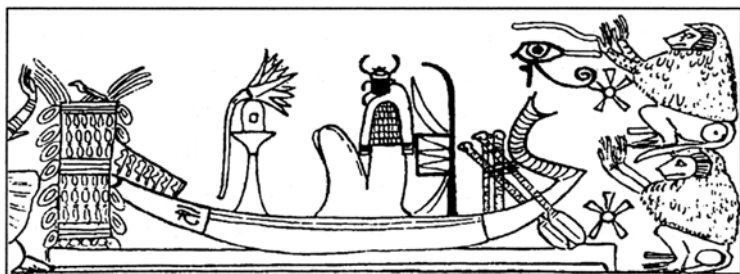
demonizacijos iš pusiausvyrai būtino dėmens Setas virsta nepageidautinu elementu, simbolizuojančiu svetimšalių valdymą. Šitaip mąstant Egiptas yra ne tik „dangaus atvaizdas“, dievų „sielų“ (*bau*) nužengimo vieta, jų *kau* horizontas, bet ir juodas iš vandens iškilusios pirminės kalvos kauburyš – „juodoji žemė“. Juoda spalva turi kosmogoninę bei alcheminę prasmę ir siejasi su švytinčia aukso spalva, nes virš pirmapradės kalvos pasirodo dieviškoji būtis šviesa. Juoda ir auksinė spalva santykiauja kaip naktis ir diena, todėl balzamavimo viešpats ir mirusiųjų vadovas Anubis tapomas abiem minėtomis spalvomis. Su Horu tapatintas auksinis helėnų Apolonas taip pat vaizduojamas juodais plaukais. Juodas yra Osiriui Heliopolyje paaukotas jautis.

Pasak Plutarcho Chaironiečio, „Egiptą, kurio dirvožemis juodžiausias, jie (egiptiečiai) vadina *chemia* – tuo pačiu vardu kaip ir akies lėliukę, lygindami ją su širdimi, kadangi jis (Egiptas) šiltas ir drėgnas, o pietiniai oikumenos pakraščiai jį juosia tarsi širdį, esančią žmogaus kairėje pusėje“ (*De Iside et Osiride* 33.364c). Vadinasi, Egiptas lyginamas su pasaulio, kaip gyvos būtybės, širdimi. Ką reiškia širdis, mes jau minėjome. Ji – dieviškojo tapatumo inkaras. Juodoji širdis yra slaptavietė, slėpinių vieta, alcheminės transformacijos iščios ir kartu „viso pasaulio šventykla“. Tokia buvo egiptiečių nuomonė apie savo šalį, kurią sudarė šventyklų ūkių kompleksai – dievo kultinio kūno nariai. Kiekvienas senovės Egipto miestas yra *maat* atmainyta pirminė kalva, malonę spinduliuojanti Ra Akis, „namas“, kuriame juntamas dievo artumas ir amžinybė. Miestų ir juos valdančių dievų visuma sudaro šalį („dieviškojo horizonto atvaizdą“) kaip vieningą panteoną.

„Jie taip pat mano, – tvirtina Delfų Apolono žynys Plutarchas, – kad Homeras, panašiai kaip ir Talis, savo žiniją perėmė

iš egiptiečių, nes vandenį skelbė visų daiktų pradmeniu; pasak jų, Okeanas yra Osiris, o Tetis yra Isidė“ (ibid. 34.364d). Okeanu Plutarchas vadina Žemę juosiančius dangiškuosius vandenis, kurių dalį sudaro Paukščių Takas. Vadinasi, Nilas, kuris išsilieja pasirodžius Isidės žvaigždei Sopdet, t. y. Sirijui, kyla iš Osirio. Plutarcho žodžiais tariant, jeigu Nilas yra Osirio „išsiliejimas“ (analogiškas vaisingos sėklos „išskyras“), tai Žemė yra Isidės kūnas – ne visa, bet ta, kurią užlieja Nilas, šitaip su ja susijungdamas ir apvaisindamas. Iš jų jungties atsiranda Horas (ibid. 38.366a).

Nepatingėkime paminti dar vieno Plutarcho teiginio, kad ne tik Nilą bet ir kiekvieną drėgmės pasireiškimą egiptiečiai vadina Osirio išsiliejimu. Todėl sakralinių apeigų metu procesijos priekyje jie neša vandens ąsotį. Pasak Plutarcho, nendrė simbolizuoja valdovą ir pietinius kosmoso pakraščius, nes nendrė reiškia visa ko sudrėkimą arba apvaisinimą ir primena falą. Dievas yra pradmuo (arba versmė: *arche gar ho theos*), todėl vienos šventės metu egiptiečiai neša statulą (*agalma*), turinčią trigubą falą (ibid. 36.365b). Šis tekstas ne tik numano „šlapios“ (išikūnijančios) ir

Dievas Khepera Saulės laive, kurį sveikina du pavianai,
vaizduojantys rytmečios sielas (*bau*)

„sausos“ (išsivaduojančios) sielos priešpriešą, kurią pabrėžė Hera-
kleitas, bet taip pat nendrę simboliškai susieja su Osiriu. Nendrių
laukais vadinama dausų vietovė, kurią aprašo įvairūs *Mirusiųjų*
knygos epizodai, yra dangiškojo vandens kanalais išraižyta Osirio
viešpatija – ne tik jo kosminio kūno dalis, bet ir anapusinių slėpi-
nių vieta, priklausanti dangiškajam Egiptui. Dangiškųjų Nendrių
laukų atspindys žemėje yra Nilo delta.

Grįžkime prie Kemeto (*kmt*), arba „juodosios žemės“, slepian-
čios savyje dvasinį žvaigždžių auksą, pavadinimo. Pasak J. Lind-
say, veiksmazodis *kem* reiškia įvykdyti, paruošti (kvėpalus, tepa-
lus), užbaigti (metalo dirbinį)¹. Ši galutinė pilnatvė yra kryptingai
bei išmintingai atliekamų transformacijų vaisius, todėl *kem* taip
pat reiškia ritualinį kosmogonijos kartojimą mėgdžiojant „anu-
metu“ dievų atliktus veiksmus. Su Toto išmintimi siejamo „juo-
dojo meno“ eiga kartoja Osirio mirties ir prisikėlimo dramą. Ją
taip pat iliustruoja auksinės šviesos pasirodymas iš pirminio dum-
blo, juodos medžiagos, lavono. Panašiai kaip iš tamsių paslėpties
gelmių išsiritą dieviškosios būties ir intelekto vienybę simbolizuo-
jantis Saulės diskas (pasaulio kūrėjo auksinis kūnas) arba iš mėšlo
pasirodo vabalas skarabėjas, taip iš rituališkai paruošto mumijos
kūno dėl alcheminių transformacijų dausų plotmėje „gimsta“
spindulingoji dvasia. Anubis, Totas ir Isidė yra šio proceso kura-
toriai bei hermeneutai.

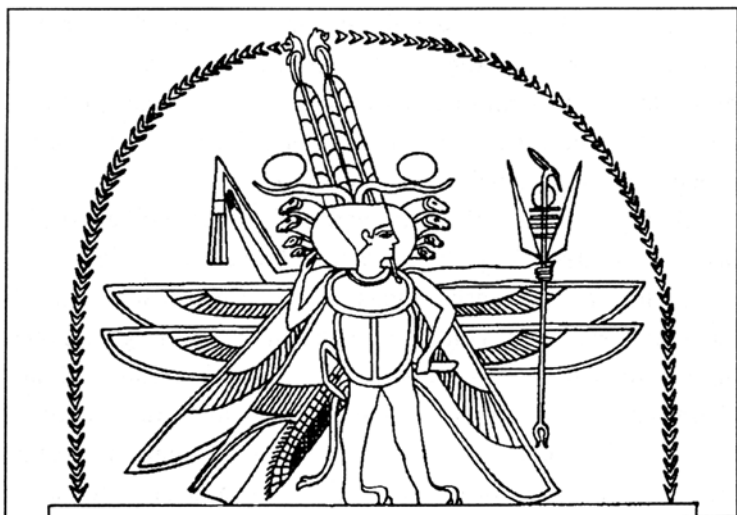
Dievų kūnai – auksiniai. Vadinasi, visas juodasis Egiptas (kurį
Plutarchas prilygina Isidės kūnui, jos iščioms) yra alcheminis
žaizdras arba kapas, kuriame gaminamas dieviškasis auksas. Savo
vidine esme auksinis yra ir gamtovaizdis su miestais bei šventy-
klomis – dievų kultiniais kūnais. Gamtovaizdį sudaro dieviškieji
sklaidmenys, kurie aktualizuojami kiekvieną rytą, Saulei užliejus

regimąjį horizontą. Ne paslaptis, kad žodis „alchemija“ atsirado prie Plutarcho minimo Egipto pavadinimo *chemia* pridėjus arabiską artiklį *al* ir siejasi su skarabėjo pavidalu vaizduojamo dievo Kheperos (Khepri) konsteliacijų provaizdžiais, kuriais remiasi ir vadinamosios *Mirusiųjų knygos* dramatinė teleologinė struktūra.

DVASINĖS KULTŪROS VIENYBĖ IR ĮVAIROVĖ

Tūkstančius metų faraonų Egipto kultūra išlaikė savo dvasinių archetipų bei išorinių pavidalų vientisumą. Tačiau nereikia manyti, kad per tą laiką nesikeitė religinės, mitinės, ritualinės bei teologinės nuostatos. Vieni tyrinėtojai teigia, kad laikantis tradicijos senos idėjos buvo nuolat integruojamos į naujas teologines struktūras, todėl Egipto dvasinis pasaulis ilgainiui tapo nenuoseklus, skirtingų epochų pasaulėžiūrą atspindintis kratinys. Kiti tvirtina, kad įvairių lygmenų dvasiniai keliai arba teologinės perspektyvos egzistavo sinchroniškai, tačiau dėl istorinių bei astronominių priežasčių (pavyzdžiui, vadinamosios precesijos) atitinkami įvaizdžiai būdavo iškelti į pirmą planą arba nustumiami į paribius. Nesiginčijant dėl šių hipotezių pagrįstumo, tenka pripažinti, kad dauguma senovės Egipto kultūros elementų, naudotų kuriant mitinės teologijos mozaikas, kyla iš vadinamosios ikidinastinės epochos.

Panašu, kad IV dinastijos laikais (pagal modernistinę chronologiją – apie 2639–2504 m. pr. Kr.) buvo pabrėžiamas su archetipine Sah žvaigžde – Osiriui tapačiu Orionu – susijęs karališkasis „žvaigždžių kelias“. Jo ritualinę struktūrą atspindi didžiosios piramidės. V dinastijos pradžia suvokiama kaip sauliškojo dievo

Amonas-Ra su įvairiais simboliniais atributais

Ra nužengimas ir jungtis su karaliene, kuri po tokio (šventosios dvasios veikimui analogiško) apvaisinimo pagimdžiusi tris sūnus. Taip faraonai tampa Ra sūnumis. Kitaip tariant – kiekvienas teisėtas valdovas yra avataras, kiekvienas yra iš naujo pasirodęs gyvasis „Kristus“. Tačiau tai tik nežymi atributų kaita, nes ir anksčiau valdovas buvo suvokiamas kaip Horo ir Seto konsteliacijų visumą išreiškiantis Osirio avataras, sugrįžtantis į archetipinę žvaigždyną.

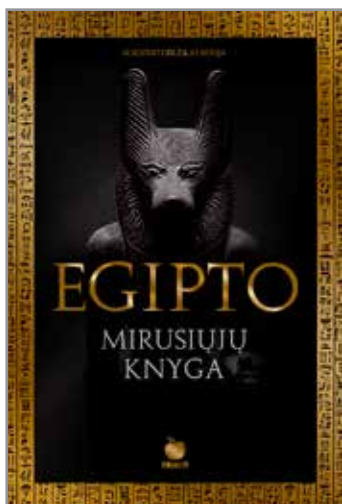
Po Pirmojo suirutės laikotarpio (apie 2180–2040 m. pr. Kr.) pasirodo vadinamoji „išminties literatūra“, dažnai abejojanti būties derme. Prasideda daugybės pasaulio ritualų bei iššventinimų demokratizacijos procesas, susijęs su pomirtinių Osirio misterijų pavyzdžiu išryškinta kiekvieno tinkamai palaidoto ir su Osiriu sutapatinto asmens transformacija. J. Assmannas kalba apie Vi-

durinėsios karalystės laikais iškilusią „Gyvenimo Dievo teologiją“ arba „dievo Šu teologiją“², kuri dėmesį sutelkia ties perėjimu iš antbūtiškos neišreikšties plotmės į išreikštos dieviškosios būties ir visaapimančio gyvenimo plotmę. Šį perėjimą vaizduoja vienas Dievas, virstantis Atumo (visuminės pilnatvės), Šu ir Tefnut triada. Šu vaizduoja transcendentinės šviesos erdvę, gyvybės kvėpavimą, orą, laiko pilnatvę išreikšiančią amžinąją trukmę (*neheh*), o Tefnut – ritminę gyvybinės galios dermę, *maat* struktūras bei nekintančią amžinybę (*džet*).

Saulės dievas Ra, Heliopolio valdovas

XVIII dinastijos (karalienės Hatšepsut ir Tutmosio III laikų – apie 1479–1425 m. pr. Kr.) Amono-Ra teologija grindžiama naujais apreiškimais: procesijos metu nešama dievo statula pirmą kartą ima reikšti savo valią – judesiais teikti orakulus. Šiuo laikotarpiu pabrėžiamas būties kūrimas, veikiant Dievo valiai ir demiurginiam Žodžiui. Pirmiausia iš Dievo burnos pasirodo archetipinis dievų, arba Idėjų, pasaulis. J. Assmanno žodžiais tariant, atsiranda „nauja sauliškoji teologija“³, kurios radikalus variantas – prievarta įdiegta Amarnos religija, liturginius atvaizdus ir daugdievybę draudžiantis „daugiarankio“ Saulės disko arba

**ĮSIGYKITE
KNYGĄ DABAR**

obuolys.lt